

MYNT KONTAKT

8

NOVEMBER 1980

SVERIGE 7:50
NORGE 9:25
DANMARK 9:50
INKL. MOMS

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

MON- GOLER

Sid 156

KYRKFYND Sid 160

EN
FABEL Sid 162

INDRAGNING AV KOPPARMYNT Sid 163

TRASIGA SEDLAR Sid 166

ÅTERIGEN
ETT ÖRE S.M. 1715 Sid 168

SUOMALAISET LUKIJAMME VOIVAT KIRJOITAA MEILLE SOUMEKSI Sid 175

AUKTION 22

22–23 november 1980

OPERA KÄLLAREN, STOCKHOLM

med
Gunnar Ekströms Samling Del VI
ca 500 nr bl a

Gustav Vasa, 1/2 daler 1534 RRRR
Erik XIV, 1/2 daler 1568 RRR
Gustav II Adolf, Augsburg, 2 taler 1632 Unik
– Nürnberg, 2 dukat 1632 RRR
Stort antal rara besittningsmynt
inkl. samling Bremen–Verden samt
ca 200 Oskar II:s och Gustav V:s mynt
i mycket hög kvalitet.

Vidare

Sverige med besittningar

varav ca 60 dukater
120 riksdalrar
40 plåtmynt
och ett stort antal Oskar II:s och Gustav V:s
mynt i höga kvaliteter

Svenska sedlar

bl.a. 2 "palmstruck"
MEDALJER
DANMARK
NORGE
UTLÄNDSKA GULD OCH SILVERMYNT

Sammanlagt ca. 2.100 nr

Auktionskatalogen översändes genom inbetalning av kr. 25:- på
postgiro 3003-1.

Vi emottager nu bättre enstaka objekt och hela samlingar till
auktion 23 den 4–5 april 1981.

B. AHLSTRÖM
MYNTAUKTIONER KB

Kungsgatan 28
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-101010, 140220.

MYNTKONTAKT

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari – maj och
september – december.

Prenumeration: helår 55:-

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Frank Olrog

Telefon 08-26 14 57

Arkitektvägen 29

161 45 Bromma

Biträdande redaktörer:

Madeleine Greijer

Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98, 756 86 62

Annonspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:-
2:a omslagssidan	1 200:-
omslagets 4:e sida	1 500:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 000:-
2/3 sida (104×220 mm)	700:-
1/2 sida (157×108 mm)	525:-
1/3 sida (50×220 mm)	375:-
1/4 sida (76×108 mm)	290:-
1/6 sida (50×108 mm)	200:-
1/12 (50×52 mm)	110:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden
före utgivning

Annonsmaterial:

Negativ eller positiv offsetfilm

Sändes till Ordfront

Fack. 104 32 Stockholm

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstens program

NOVEMBER

Torsdag 6 – fredag 7. Föreningens höstauktion på Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Tisdag 18, kl 18.30. Ian Wisehn talar i Historiska Museernas lunchrum om utgrävningarna på Helgeandsholmen.

Onsdag 26, kl 18.30. Bernadottesektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum. Diskussion om kvalitetsbedömning.

DECEMBER

Tisdag 2, kl 19.00. Antiksektionen. Från Marathon till Salamis. Torsten Bingley berättar vidare om Athens klassiska och hellenistiska tetradrachmer. Lokal: SAF-huset, S. Blasieholmshamnen 4A, Stockholm, kl 18.30.

Torsdag 11, kl 18.30. Föreningens lilla julfest i Historiska Museernas lunchrum.

Onsdag 17, kl 18.30. Medeltidssektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum. Axel O. Larsson visar diabilder och berättar om sina gotländska mynt.

På Svenska Numismatiska Föreningens auktion den 6-7 november kommer bland annat följande mynt att försäljas. De angivna priserna utgör anbud som T.G. Appelgren erbjöd ägaren 1939. Vad blir priserna 1980?

Nr 85. 8 öre kl 1591	:6:	kr 5:-
Nr 86. 2 öre 1573	:4:	kr 0:50
Nr 137. Plåtmynt. 1/2 daler SM 1733	:6:	kr 16:-
Nr 143. 1 rdr 1776	:6:	kr 4:-
Nr 145. 1 rdr 1791	:6:	kr 4:50
Nr 146. 1/3 rdr 1776	:8:	kr 5:-
Nr 159. Kastpenning 1792	:9:	kr 1:-
Nr 161. 1 rdr 1794	:6/8:	kr 5:-
Nr 162. 1 rdr 1794	:6:	kr 5:-
Nr 163. 1 rdr 1796	:5:	kr 4:-
Nr 164. 1/6 rdr 1804	:9:	kr 1:-
Nr 177. 2 sk bo 1847	:6:	kr 1:-
Nr 419. Norsk specie 1844	:7/6:	kr 5:-
Nr 619. USA 1/2 dol 1809	:6:	kr 1:50

En mongolisk silverskatt

Av Ax. O. Larsson

En intressant mongolisk silverskatt från Persien har via Syd-Tyskland hamnat i Sverige. Skatten innehåller drygt ett halvt kilogram dirheme, men den ursprungliga storleken är okänd. I skatten medföljer också ett kopparmynt från Djingis khan och två dirheme från Timur Lenk, men eftersom de är slitna så hör de säkert inte till den ursprungliga skatten, som i övrigt bara består av ocirkulerade mynt. Flera av mynten är dock svagt utpräglade på ena kanten eftersom präglingen skett med ett enda slag, som ofta ej har träffat myntämnet vågrätt.

Mynten är vackra med olika dekorativa mönster och stjärnor samt verser ur Koranen med naskhiskrift och ibland sultanen Abu Saids namn på mongoliska, som läses Busaida. Vikten är för en dirhem över 1,50 gram och för dubbel-dirhemerna över 3,00 g. Några 1/2-dirheme å 1,00 g eller sex-dirheme å 10,00 g finns ej med i skatten. Ett par mynttyper är

Bild 1. Hexagon-typ (sexhörning) Dubbel-dirhem. Diam: 26 resp. 24 mm. Åtsida. Prägl. i Arzanjan 1317. I fältet läses på fyra rader: Gud / Ingen gud utom / Gud. Muhammad / Guds sändebud. Inre omskrift: Välsigne och give frid åt honom. Yttre omskrift: Gud är tillräcklig för oss. Välsignad vare Han, i vars hand makten är, ty Han är väldig över alla. (Koranen III:167 och LXVII:1) Frånsidan. Präglad i Mosul 1327. I fältet läses på fyra rader: Präglad i Herrens sultanens välde / den mäktigaste Abu Said / Föröke Gud hans välde. Omskriften börjar vid kl. 12: Präglad / Madinat / al-Mausil / år åtta / och tjuu / sjuhundra (= 728 E. H.)

helt okända enligt det stora bokverket: "The World of Islam", av Mitchiner 1977. Dessutom är det ett otal nya varianter av de kända typerna i form av prickar, stjärnor och inramade kalif-namn. Ett mynt är brak-teatpräglat och ett har en oläslig kontramarkering, samt några är efterpräglade med korrumperad skrift där årtalet endast liknar en liten

"korv". De fyra första legitima kaliferna Abu Bakr, Omar, Othman och Ali hyllas på flera mynttyper.

De två äldsta mynten kommer från 4:e ilkhanen Arghun 1284–1291 och från 7:e ilkhanen Ghazan 1295–1304 medan slutmyntet är från rivalkhanen Togha Timur 1338–1351. 8:e ilkhanen Uldjaitu 1304–1316 bidrar med 23 mynt, medan den 9:e och

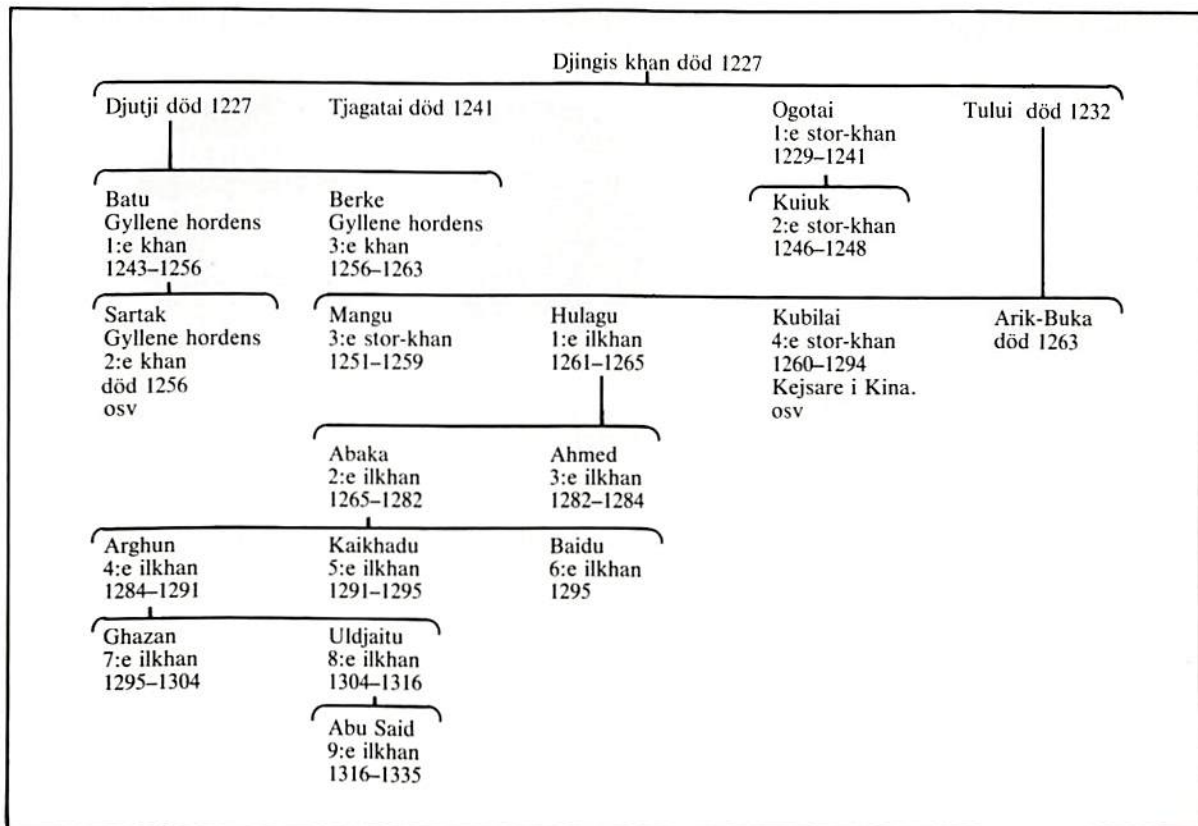

Bild 2. Looped square-typ (Fyrpass med bågar-typ) Dubbeldirhem. 23 mm. Åtsidan präglad i Sivas 1321. I fältet läses på fyra rader: Åt Gud / Ingen gud utom / Gud. Muhammad / sändebud Guds. Nederst de fyra första kalifernas namn: Abu Bakr, Umar, Utman, Ali. Omskrift: Och Gud skall bevara dig för den och han är den hörande och vetande. Frånsidan präglad i Tabriz 1321. I fältet läses på fem rader: Präglad / i sultanens dagars välde / den mäktigaste Abu Said / styrke Gud hans välde / Segerns sötna från Gud. Omskrift: Präglad i Tabriz år åtta och tio sjuhundra. (= 718 E. H.)

siste ilkhanen Sultan Abu Said 1316–1335 han närmare 300 dirhmer präglade i sitt namn. Mynten kommer från 25 olika myntorter av de 36 som jag känner. Många myntorter i skatten är sällsynta såsom Madinat Karmán, Ankurijjah, Tiflis och Tuqat, medan däremot den sällsynta myntorten Baibirt har råkat bli representerad med icke mindre än 28 exemplar från år 1322–1323.

Mynten omfattar alla typer av Sultan Abu Saids regering så det kan vara passande att visa den orienta-

ramider av huvuden.

Mongol (på arabiska mogul) var namnet på en liten fursteätt av tartarernas stora folkstam i östra Centralasien och sydöstra Sibirien. En avlägsen släkting, Djingis khan, tog därför namnet Mongoler för sin dynasti, sitt rike och sitt folk.

Erövraren Temutjin föddes 1155 och tog härskarnamnet Djingis khan. Till 50-årsåldern var han bara en vanlig rövare, som saknade all bildning, all kultur och var likgiltig för religioner. Men han var en ledare

resnille dirigerade arméerna med demonisk säkerhet och 1206 var han herre över hela Mongoliet. Han skickade ett vänskapligt sändebud till shahen Muhammed i Khwarizm, som ohövligt och dumt mördade en del och avvisade resten. Denna oförlåtligt dåraktiga handling utlöste alla tiders fruktansvärda händelser. Djingis khan med sin väldiga här intog och brände Samarkand, Bukhara och Ghazna, befolkningen utplundrades och nedhögs till största delen medan resten såldes till slavar. År 1223 återvände Djingis khan från det förödda Centralasien och började ett stort härtåg mot Kina, där den förskräcklige dog i Kan-su år 1227; han ligger begravnen i Mongoliet. Men innan dess hade han delat upp sitt rike mellan de fyra sönerna.

Bröderna beslöt år 1235 att erövringsarna och den krigiska politiken skulle fullföljas. Mongolerna grupperade sig i tre större riken. Tjagatai i Centralasien, ilkhanerna i Persien och Gyllene Horden i Kiptjak eller Sydryssland och södra Sibirien. Mongolerna for fram med djurisk vildhet, vidunderlig grymhet och blodtörst så att t o m plundringen blev en bisak. Där deras hästar trampat ville gräset icke mera gro. Med barbarisk grymhet trampades all kultur ned. Stora städer med palats, moskéer, bibliotek och skolor blev rykande ruinhögar. Urgamla bevakningsanordningar utsattes för en meningslös förstörelse. Batu med Gyllene Horden härjade Adherbeidjan och Mesopotamien; sedan kom turen till Kaukasusländerna och 1238 in i Ryssland där städerna Bulghar, Moskva och Kiev stormades. Därefter inträngde Batu i Schlesien, Mähren, Ungern, Serbien, Bosnien, Dalmatien och Bulgarien som förhärjades på det förfärligaste, varefter han slog upp sitt härläger i Sarai vid Volga, varifrån han regerade sitt väldiga rike, Gyllene Horden. Han dog 1256 och efterträddes av brodern Berke som övergick till islam.

En annan mongolisk armé under Hulagu styrde mot Kaspiska havet och krossade 1245 Seldjuk-riket Konia. De muhammedanska furstarna i Persien, Mesopotamien och Mindre Asien gav sig frivilligt. 1258 stod Hulagu vid Bagdad och kalifen Mustasim avrättades. Eftersom han var en helig man så fick ingen bära hand mot honom, utan han syddes

Bild 3. Pentagon-typ (Femhörnings-typ) Dubbeldirhem. Diam: 24 resp. 22 mm. Åtsidan präglad i Akhlat (Hilat) 1320–29. I fältet läses på fem rader: Gud / Ingen gud utom / präglad / Muhammad / Akhlat / Guds sändebud. Omskrift: Abu Bakr, Umar, Utman, Ali. Frånsidan prägl. i Arzarum 1320–29. I fältet läses på fem rader: I dagar / präglad / den mäktigaste sultanens rike / Abu Said Bahadur khans. / Gud föröke hans välde. Dvs Präglad i den mäktigaste Abu Said Bahadur khans rikes dagar. Gud föröke hans välde. Omskrift: år | x | tjugu / sju | hundra. (= 72x E. H.)

liska stilen. Men först Djingis khans släktregister och en kort historia som bakgrund.

Mongolernas historia

på 1200-talet hemsöktes Orienten av en bland de fruktansvärdaste katastrofer historien känner. Då översvämmades mellersta och västra Asien av mongolernas vilda horder, som lade blomstrande städer i aska; deras väg var kantad med högar av lik och invid städerna med höga py-

och anförare av väldiga mått. Han var huvudet högre än allt folk och hade oerhörda kroppskrafter samt fruktansvärd viljestyrka och en hänsynslöshet som inte kände några kompromisser eller hinder. Hans genomträngande blick och stickande kattögon genomskådade alla. Mongolerna var vana vid ett ytterst hårt och strängt liv samt kunde även sova till häst.

Djingis khans enastående fälther-

in i en säck och trampades sönder av mongolhästarnas hovar. Så slutade den siste kalifen av Abbasidernas ätt. Hulagu erövrade 1260 Aleppo och Damaskus men stoppades av Egyptens Mamluker.

I Persien blev mongolerna så småningom införlivade med den islamiska kulturkretsen. Både Hulagu och hans efterträdare ända till Ghazan regerade i Mongoliska stor-khanens namn och därför var de persiska härskarnas officiella titel ilkhan (= vice-khan eller stamäldste). Hulagu hade till en början sitt residens i staden Maragha vid Urimasjön. Sedan härskade dynastin omväxlande från Bagdad, Täbriz och Sultaniyah. Ehuru Hulagu såsom mongolerna var fullständig barbar och analfabet så var han dock tillgänglig för den persiska kulturen. Mongolerna liksom alla från Orienten satte inget värde på människoliv. Det berättas att en indisk furste besökte en stad och då han tyckte att innevävarna såg så tråkiga ut befallde han att alla skulle avrättas. När han kom till nästa stad fick han intresse för en katapult och förnöjde sig med att slunga iväg en massa av innevävarna för att se hur långt han kunde slunga dem och om de kunde flyga.

Hulagu dog 1265 och efterträddes av sonen Abaka (1265–1282), som hade ärvt faderns energi men hade föga framgång. Han gifte sig med en grekisk prinsessa och stod kristendomen nära. Han var en stark drinkare och dog i delirium tremens. Hans broder och efterträdare var döpt till Nikolas men övergick till islam och tog namnet Ahmed (1282–1284). Han störtades av Abakas son, den maktlystne Arghun, som lät mörda farbrodern och även blev känd som en blodtörstig tyrann. Arghun (1284–1291) var starkt påverkad av både kristendom och buddhism. Han efterträddes av sin broder Kaikhadu (1291–1295). Denne blev ej skyldig till någon onödig blodsutgjutelse, men bragte landet i fullständig ekonomisk misär genom sitt i högsta grad utsvävande och slösaktiga levnadssätt. Efter kinesiskt föredöme införde han pappersmynt som förvärrade krisen. Det blev uppror och Kaikhadu stryptes och Baidu uppsattes på tronen 1295 som den siste hedniska ilkhanen. Om hans korta regering vet man föga mer än att han mördades för påstådd fiendlighet mot islam och gynnande av kristendomen.

Bild 4. Rutal/cirkel-typ. Dubbeldirhem. Diam: 23 mm. Åtsidan präglad i Yasd 1323. I fältet läses på tre rader: Ingen gud utom Gud / Muhammad / Guds sändebud. Omskrift: Abu Bakr, Umar Utman, Ali. Frånsidan präglad i Savah 1325. I fältet läses på fyra rader: Präglad / sultanen Abu Said / Bahadur khan växe hans rike / Savah. Omskriften börjar kl. 9: 1 år sex och tjugu och sju hundra (= 726 E. H.)

Bild 5. Octagon-typ (åttahörnig typ) Dubbeldirhem. Diam: 23 mm. Åtsidan präglad i Tabriz 1328. Samma text som på föregående åtsida. Frånsidan präglad i Tabriz 1328. I fältet läses på fem rader: Präglad / sultanen Abu Said / Bahadur khan. / Föröke Gud hans valde / Tabriz. Omskriften börjar kl. 9: 1 / år / nio / och / tjugu / och / sju / hundra. (= 729 E. H.)

Bild 6. Bilingual-typ (två språkig typ) Dubbeldirhem. Diam: 20 mm. Åtsidan präglad i Tabriz 1332. I fältet läses med omkast av orden: Ingen gud utom Gud. Muhammad Guds sändebud. Gud välsigne honom. Omskriften som valigt med namn på de fyra första kaliferna. Frånsidan präglad i Sultaniyah 1332. Texten lyder: Präglad i myntverkstad Sultaniyah trettio och tre (= 33:e regeringsåret i Khanatet (= khans rike)) Sultanen den vise den rättfärdige Busaida (namnet i mongolisk skrift) Bahadur Han hans rike tillväxe.

Arghuns son Ghazan (1295–1304) var den ende verkligt framstående regenten bland Hulgus efterkommande. Han övergick på allvar till islam och gjorde sig oberoende av mongoliska stor-khanen så att Persien blev ett självständigt rike. Han var också därmed den förste som präglade mynt utan stor-khanens namn. Han genomdrev en hel mängd nyttiga reformer och gav riket inre fasthet och styrka. Ghazans regering blev den stora vändpunkten för ilkhanerna. De blev perser och upphörde att vara mongoler. Ghazan var en betydande personlighet. Visst hade han den mongoliska

hårdheten och grymheten och hans undersåtars liv var en billig vara, men han avrättade ingen för ro skull. Han byggde skolor och uppmuntrade teologi, vetenskap och konst samt ivrade mot osedlighet och dryckenskap och var själv ett gott föredöme. Ghazan ägde en omfattande bildning och förstod utom mongoliska även persiska, arabiska, kinesiska, tibetanska, kashmiriska och enligt uppgift t o m latin. Han hade en skarp och snabb intelligens som med lätthet fann det väsentliga. Han hade ständiga uppror av mongol-emirerna och efter ett förkrossande nederlag i Syrien mot

mamluckerna förlorade han levnadslusten och dog 1304.

Ghazans broder och efterföljare på tronen Uldjaitu (1304–1326) var egentligen döpt och uppfostrad av sin kristna moder, men han övergick till islams olika sekter. Uldjaitu byggde ny huvudstad, Sultanijah

Bild 7. Slutmyntet. 6-dirhem. Diam: 25 mm. 4,20 g. Rival-khan Togha Timur 1338–1351. Åtsidan präglad i Amul 1339–1349. I fältet läses på fem rader: Gud / Ingen gud utom / Muhammad / Guds sändebud / Ali Guds vän. Omskrift: Gud välsigne Muhammad och Ali och al-Hasan och al-Husayn och Ali och Muhammad och Gafar och Musa och Ali och Muhammad och Ali och al-Hasan och Muhammad, beviset. (De 12 imamerna (heliga ledare inom shia sekten som har bevisen).

nära Zandjan, och dog där 1316 endast 35 år gammal, förstörd av dryckenskap och utsvävningar. Som regent var han dock duglig och rättträdig.

Sonen Abu Said (1316–1335) kom till makten tack vare emiren Tjoban, som han dock senare avrättade. Han ärvde också sina förfäders krig mot Egypten och Gyllene horden. Han beskrivs som en fint bildad, imponerande härskare och ivrig muslim. Han spelade luta och komponerade sånger till sina båtfärder. Abu Said dog 1335 utan att efterlämna manliga arvingar, troligen förgiftad av gemålen, Tjobans sköna dotter. Sedan föll riket sönder.

Litteratur:

K. V. Zettersten i Norstedts världshistoria

Prof. H. S. Nyberg i Folkens historia genom tiderna.

Michael Prawdin: Djingis-khans arv.

Michael Mitchiner: The World of Islam; samt personliga anteckningar.

Författarna har varit oense sines emellan om årtal, rätt namn och

stavning på både namn och myntorter vilket jag ber att läsarna ursäktar.

Antikvarie Bengt E. Hovén Kungl. Myntkabinetet har varit mig behjälplig med bestämning av mynten och översättningen.

Samtliga foton av Ax. O. Larsson. Samtliga mynt utom slutmyntet är präglade under 9:e ilkhanen sultan Abu Saids regering 1316–1335. All text läses från höger till vänster.

Bild 8. som föregående. Frånsidans text lyder: Den mäktigaste sultanen / Tuga Timur Khan / Föröke Gud hans välde. Omskriften börjar kl. 13. Präglad i Amul i år / x / trettio / sjuhundra (= 73x E. H.)

10 ÅRS JUBILEUM – ÖVER ETTHUNDRAFEMTIOTUSEN SÅLDA!!

NU HAR DEN KOMMIT!

MYNTKALENDER 1981

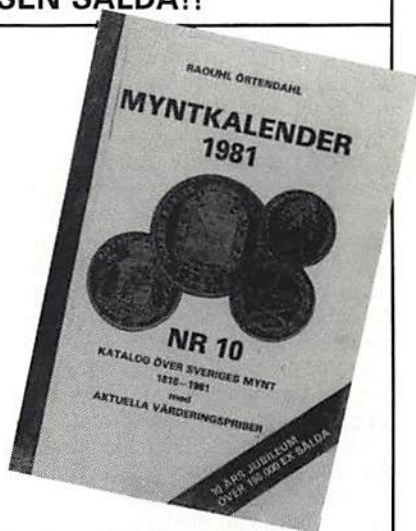
PRIS INKL MOMS 16:–

128 sidor inbunden

(Tyvärr var inte bindningen perfekt förra året, blad lossnade ur boken – i årets upplaga har detta avhjälpats tack vare en annan bindningsteknik.)

VÄRD PRISER 1818–1981 • UPPLAGESIFFROR • ALLA MYNT AVBILDADE • REGISTER ÖVER SVERIGES MYNTHANDLARE • FAKTAUPPGIFTER • VAD FÅR DU OM DU VILL SÄLJA? • MYNTHANDLARNAS INKÖSPRISER • VÄGLEDANDE ANNONSER • MM MM

Säljs i mynthandeln, Bok & Pappershandeln och Pressbyrån.

KORT OM MYNT I KYRKFYND I SVERIGE

Av MONICA GOLABIEWSKI

Lördagen den 13 september hade SNF:s medeltidssektion möte med temat kyrkfynd i Sverige. I mötet deltog Tamás Sárkány och Monica Golabiewski från Kungl Myntkabinettet. Följande sammanställning av kyrkfynden, grundad på registreringen vid Myntkabinettet, presenterades, jämte förteckning över den viktigaste litteraturen om kyrkfynd i Norden.

Vid arkeologiska undersökningar och i samband med restaurering av kyrkor finner man ofta en hel del mynt. De kan ligga utspridda under det nutida golvet, kanske tappade av kyrkobesökare vid kollektgivning, eller, men mera sällan, nedlagda som offer vid gravsättning i kyrkan. I båda fallen rör det sig om mynt av i huvudsak lägre valörer, både svenska och utländska. De utländska mynten kommer till största delen från länderna kring Östersjön, dvs Danmark, norra Tyskland, Baltikum och Gotland, samt från Norge. Kyrkan var under en lång tid den naturliga samlingsplatsen för sockenbor och för utifrån kommande besökare, och de mynttyper, som påträffas i kyrkfynden, kan man räkna med är de, som användes av allmänheten.

Antalet mynt i fynden varierar mellan ett enstaka upp till flera tusen. Variationen kan förklaras med å ena sidan kyrkans besöksfrekvens och livslängd och å andra sidan tillvägagångssättet vid undersökningen och dess omfattning. Eftersom medeltidsmynten ofta är små och tunna är de mycket lätta att förbise även vid en arkeologisk undersökning om ej all jord sällas.

I Kungl Myntkabinettet har under det senaste decenniet ett stort antal kyrkfynd bearbetats, varav 75 innehåller mynt från medeltiden. Sammanställningen nedan över myntens spridning grundar sig på dessa 75 fynd. Av kyrkfynden framgår framförallt vilka mynt som har cirkulerat i olika landskap under skilda perioder och de svenska och utländska myntens spridning i olika delar av landet. Om man kompletterat uppgifterna med skattfynd, dvs mynt som nedlagts tillsammans vid ett till-

fälle, kan man se vilka mynt som samtidigt har cirkulerat i ett visst område. Detta är viktigt bl a för fastställandet av datering och präglingsort av sk stumma mynt (mynt utan inskrift). Omvänt kan man också datera delar av kyrkan med hjälp av mynten. Man kan bedöma handelsaktiviteten i ett område, vilka länder man handlat med, vilka utländska mynt som varit gångbara osv. Registreringen av kyrkfynden är av största vikt för studiet av Sveriges medeltida ekonomiska historia.

Myntens spridning

Av tabellen framgår myntens och fyndens spridning på landskap. 23 av fynden är gjorda i Skåne, men de står för endast en liten del av antalet funna mynt. Det sammanlagda antalet mynt är ca 12 052, varav de flesta är funna på Gotland (ca 5 433 st), i Småland (2 575 st) och i Värmland (1 153 st). De allra största fynden är från Bunge kyrka på Gotland med ca 4 000 mynt (bearbetningen av det stora materialet är ännu ej slutförd), Växjö domkyrka i Småland med 1 016 mynt samt Hagby kyrka, också i Småland, med 941 mynt.

De öländska och gotländska kyrkfynden består till största delen av mynt präglade på Gotland, i synnerhet W-brakteater med låg silverhalt, men även Småland har en stor andel gotländska mynt, främst örtugar (gotar) från tiden ca 1320–1450. Tillsammans med sydöstra Sverige hade Gotland egen mynträkning under tiden ca 1140–1290, då Svealand och Götaland fick gemensam mynträkning. Gotland hade egen mynträkning fram till 1450 och egen myntutgivning till 1500-talets mitt. Fynden från Västergötland, Östergötland och Värmland innehåller ett fåtal gotländska mynt. Dessa landskap har ett stort inslag av tyska och danska mynt. I övriga landskap saknas de gotländska mynten nästan helt. Gotland och Öland har också inslag av utländska mynt utom från Norge. Handeln med Östersjöländerna har präglat sammansättningen av mynt i kyrkfynden.

I Skåne hittar man givetvis de flesta danska mynten och svenska mynt från senare tid samt tyska men inga gotländska. Skåne låg under Danmark nästan hela medeltiden utom tiden 1332–60. De svenska medeltidsmynt, som påträffas i Skåne, är huvudsakligen brakteater präglade för Magnus Eriksson (1319–63) i slutet av hans regering. Småland är det landskap som har den största spridningen av mynt i både tid och rum. Där finns svenska mynt från 1100-talet till 1900-talet, mynt från Norge, Danmark, Tyskland, Baltikum och Gotland. Småland var under medeltiden ett gränslandskap mellan Danmark och Sverige och handelsaktiviteten var livlig, vilket också framgår av det stora inslaget utländska mynt. Tyska mynt, i synnerhet tjuhuvudbrakteater från 1400-talets senare del, är påfallande många i både Skåne och Småland.

Örtugar är mycket svagt representerade i alla landskap utom i Småland och på Gotland och Öland, där gotarna är vanliga, samt i ett fynd (Häverö kyrka) från Uppland. I stället förekommer från örtugsperioden brakteater (penningar) med krönt huvud och krönt bokstav. Ör-

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 9 sändes gratis
på begäran

**K Ö P E R
B Y T E R
S Ä L J E R**

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

tugar präglade för Sten Sture d ä är mest förekommande i kyrkfynnen, medan örtugar från Albrekts av Mecklenburg, Kristoffers av Bayern och Karl Knutsson Bondes tid överhuvudtaget inte är representerade. Detta är också fallet med danska mynt från tiden före 1241, vilka endast påträffats i Skåne. Mynt av högre valör, även från nyare tid, förekommer mycket sällan i kyrkfynnen, och det kan ha sin naturliga förklaring i att man gjorde sig mödan att söka efter dem om man nu tappat dem, samt att de lägre valörerna var mera gängse bland allmänheten.

Litteratur om kyrkfynd i Norden

Sverige

Engeström, Ragnar: De medeltida myntfynden från det sista årets utgrävningar i gotländska kyrkor.

Gotländskt Arkiv 1972 s 89–94.

Malmer, Brita: Den senmedeltida penningen i Sverige. Vitterhetsakademins handlingar, antikvariska serien, nr 31. Stockholm 1980.

Thordeman, Bengt: Sveriges medeltidsmynt. Nordisk kultur XXIX, 1936.

Norge

Holst, Hans: Numismatiske kirkefunn i Norge. Mynter fra 12. århundre til nyere tid, funnet i norske kirker og kirketufter. NNÅ 1953 s 1–31.

Saether, Ola: Mecklenburgske oksehodebrakteater i norske kirkefunn. NNUM nr 1 1965 s 173–178.

Danmark

Bendixen, Kirsten: Middelaldermønter i de sidste 10 års danske kirkefund. NNÅ 1972 s 49–70.

Jensen, Jørgen Steen: Møntfund i

danske kirkers pengeblokke. NNÅ 1972 s 71–83.

Olsen, Olaf: Kirkegulvet som arkæologisk arbejdsmark. Nationalmuseets Arbejdsmark 1958 s 17–30.

Åland

Jonsson, Kenneth och Lagerqvist, Lars O: Mynten från Finströms kyrka, Åland. Åländsk Odling 1974 s 5–36.

Lagerqvist, Lars O och Rasmusson, N L: Mynt från Jomala kyrka. Åländsk Odling 1965 s 25–46.

Allmänt

Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid. Del 12 s 51f (Myntfynd). Redovisning av kyrkfynnen presenteras årligen i Nordisk Numismatisk Årsskrift.

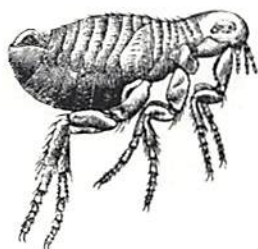
I Kungl Myntkabinettet under åren 1968–80 bearbetade kyrkfynd innehållande medeltidsmynt

	Antal fynd	Antal mynt i fynden
1. Gotland	3	5 433
2. Öland	8	529
3. Skåne	23	675
4. Blekinge	1	1
5. Halland	2	3
6. Småland	6	2 575
7. Västergötland	5	347
8. Östergötland	5	284
9. Bohuslän	—	—
10. Dalsland	—	—
11. Närke	2	271
12. Södermanland	3	192
13. Värmland	5	1 153
14. Västmanland	1	36
15. Uppland	5	213
16. Dalarna	2	88
17. Gästrikland	—	—
18. Hälsingland	—	—
19. Härjedalen	—	—
20. Medelpad	—	—
21. Jämtland	2	16
22. Ångermanland	1	2
23. Västerbotten	1	234
24. Lappland	—	—
25. Norrbotten	—	—
Summa	75	ca 12 052

Sexstyvern och loppan

Av Ernst Nathorst-Böös

Loppa

Sexstyvern

Författaren till sagan om hästen, Olof von Dahlin (1708–63) skrev i tidens anda flera liknande skildringar eller rättare fabler. En av dem handlar om den något osannolika dialogen mellan en sexstyver och en loppa. Då den utgör en lustig parallell till min generations eviga uppsattsämne "En tioöring berättar sin historia" återges här de avsnitt som behandlar silverslantens del i historien, detta med förbigående av loppans i alla hänseenden något vidlyftigare äventyr.

Dialogen börjar med att de båda träffas i en portmonnä hos en kammartjänare och loppa får först ordet:

Efter många omkrok och farligheter, ankom en Läppa mycket wanmäktig, ned i en Taska, hwarest en Sexstyfwer hwilade, och som hon då ej särdeles trycktes af hungren, tänkte hon i detta rummet taga sig någon ro.

Jag ser wäl, sade hon til Sexstyfren, at I bören heta Herre, efter I bären Konungens Livrée; men säger mig, min Herre, huru I heten och hwem I ären, at wi måge med nöje förnöta en stund tillsammans. Sexstyfren talar sällan, utan i Bodar och Krogar, hwarest han dock ofta ej behöfwer mer, än wisa sig, til at afdömma skiljaktigheter emellan de faseligaste wederparter, såsom et rödbrusit Qwinfolk och en Dräng eller Gardes-Karl; men han tog ändteligen til orda och sade: mig tyckes, Fru, at I ären wan wid umgänge, efter I dömmen Mannens wärde efter kläderna, och gifwen Herre-titul åt den som kan glimma, dock hafwen I denna gången rätt; ty det som utwärtens blänker på mig, finnes äfwen inwärtens: Jag kallar mig Silfwer-Krets, är af gammal Adel, stämpad i 17:de Seculo, och olik mästa parten de Frälsemän, som

dock högst prata; ty jag kan alltid upställa 18 bruna Swän-tjänare. Mitt Ämbete är, til at resa stundom ensam och stundom med mina medbröder, warandes altid välkommen och ogärna bortsläppt.

Slutrepliken ges sexstyvern, som då för andra gången kommer till tals:

Det är omöjligt för mig, sade Sexstyfwer, at minnas de omkrok och resor som jag gjort sedan min födelse. Jag tror knapt, at någon Boråsbo har besökt så många ställen; ty på en dag har jag ofta haft 50, 60 ja 100 ägare, hwilket icke illa öfwerenskommit med min natur, som derigenom kunnat skönja så många slags olika sinnen, som ansikten; men det jag minnes wil jag säga Eder. I början rullade jag från Myntet genom Banquen, och sedan öfwer nästan hela nedersta Götha Riket, hwarest Kopparmynt menas wara en Lands-plåga. En gnidare tappade mig en gång på gatan, hwaröfwer han läser haft så ondt samwete, som en Ceremonisk Man, när han intet fått ut alla sina rättigheter. Dock en Bonde fant mig, hwilken wäl hade gjort sig qwitt ifrån mig, innan han for hem, emedan det äfwen är hos detta Folket en samwets-sak, at fara ur Staden med någon penning öfrig, om icke han varit rädd för stryk, eller wärfware. Han miste mig dock äfwen så lätt som han fått mig; Ty då han kom hem, råkade jag bland någon Peppar och Ingefära, som han köpt i Staden, at ligga i et tomt lerfat, hwaruti Bonde-Hustrun strax derpå, wid spiselden öste någon gröt, som gafs åt en tiggare, och då denne åt, fick han mig i munnen, Han teg; men sedan han i hemlighet sett efter hwad det war, blef han af detta järtecken så glad, hållandes det för et omedelbart underwärd af Himmelen, at han redan war på wägen, at gifwa det tilkänna i . . . på det et sådant mirakel måtte bli bekant genom Trycket: Han knöt mig fuller fast i et kläde; men antingen törst, hunger eller tobaks-lust, föste mig snart nog i en

finnbrusig Borgares händer. Derpå gjorde jag en widlyftig ronde kring hela Riket i lång tid, och at upräkna alla de händer som mig hanterat, wore omöjligt. En gång kom jag i byte emot en myckenhet Säd, bland många andra mina likar, i tjänst hos en Man wid en Academie, til namnet Professor, i gagnet Pedant, han länte mig åt en sin wän på Landet, hwilken war utaf det okammade slaget, som taga sitt förnuft fångat, äro ödmjuka för winstens skul och arbeta för en wana. Hwad dennas afsikt war, wet jag intet; men jag kom bland flera af min slägt i en girigbuds wäld: Här måste jag emot min natur ligga på botten af en djup kista, hwarest jag ej annat kunde förmoda än et ewigt fångelse. Det hade ock händt, om icke min ägare upgifwit sin anda; efter hwilken förlossning, jag handbragtes hans Måg, från hwilken jag kommit i denna Kammartjänarens taska, derest wi nu berättat hwarannan en del af våra äwentyr.

Fabeln kan vara wärd några kommentarer. En sexstyver war som bekant tidens namn på ett femöre i silver, som kurserade för sex öre s.m. De 18 kopparfärgade tjänarna war naturligtwis 1 öre kopparmynt efter kursen 1 öre s.m = 3 öre k.m. Myntet självt war ett femöre från Karl XI, vilka givetwis fortsatte att cirkulera under Fredrik I.

Kungl. Myntkabinettet, Statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm

(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar: Svenska mynt
från 1000-talet till nutid,
Mynt från forna svenska
besittningar, Världens mynt
under 25 århundraden,
Sveriges medaljhistoria och
Medaljens konsthistoria

Museet:

Tisdag-fredag 11-16

Lördag och söndag 12-17

Folkliga myntbenämningar i ett bankoutsottsbetänkande 1875

Av TORGNY LINDGREN

I 1776 års realisationsförordning § 9 stadgades, att alla *silvermynt* präglade före 1770 – med undantag av hela riksdalrar – skulle upphöra att vara lagligt betalningsmedel från 1777 års början; därefter var endast följande silvermynt giltiga: hela riksdalrar, 2/3-, 1/3-, 1/6-, 1/12- och 1/24-riksdalrar. Enligt realisationsförordningens § 7 skulle däremot *kopparmynten* fortfarande gälla i allmänna rörelsen, efter beräkningsgrunden 1 riksdaler specie = 6 daler silvermynt: kopparmynten var 2 öre silvermynt, 1 öre silvermynt och 1 öre kopparmynt, kallade "dubbel slant", "slant" och "runstycke"; därvid är att märka, att bland runstyckena ingick en stor mängd mynttecken ("Karl XII:s nödmynt"). (Om dessa bestämmelser se Torgny Lindgren, "Riksdalrens räkningen", NNÄ 1972, s. 86.)

Vad silvermynten beträffar utfärdades därefter ingen författning, som begränsade deras egenskap av lagligt betalningsmedel, förrän frågan togs upp på 1870-talet. Däremot upphörde genom kungl. kungörelse den 23 juli 1803 dubbla och enkla slantar samt runstycken att gälla såsom mynt, men genom Kungl. Kungörelsen den 19 juni 1816 fick de tillbaka karaktären av mynt. Därefter utfärdades inte heller beträffande kopparmynten någon författning, som inskränkte deras giltighet, förrän på 1870-talet.

I fråga om utgivningen av silvermynt skedde under 1800-talet två väsentliga ändringar. Den ena ägde rum 1830, då riksdalrens halt sänktes från 878 till 750 tusendelar, samtidigt som dess bruttovikt ökades från 29 till 34 gram. Då sänktes också riksdalrens finvikt med 0,75 % motsvarande myntskatten (riksdalern "billionerades") (Torgny Lindgren, Huvuddrag i riksdagsdebatterna 1829–1854 om decimalindelning av Sveriges mynt, NNÄ 1969, s. 195.); därjämte indelades riksdalern efter delning med fyra, en eftergift åt den bland allmänheten

förhärskande räkningen i riksgälds (1 riksdaler specie = 4 riksdaler riksgälds). Den andra ändringen ägde rum 1855, då 1 riksdaler riksgälds upphöjdes till myntenhet under namnet riksdaler riksmünt och indelades i 100 öre.

I fråga om kopparmynten var ändringarna betydligt flera; de viktigaste var följande. 1799–1802 gav riksgäldskontoret ut små kopparmynt – sannolikt av formella skäl kallade "polletter" – med prägelvärdet 1/2 resp. 1/4 skilling. 1802 började omprägling av dubbla och enkla slantar till 1 resp. 1/2 skilling; samtidigt nypräglades efter samma beräkningsgrund kopparmynt å 1/2, 1/4 och 1/12 skilling, senare också å 1 skilling. 1818 sänktes kopparmyntens vikt högst väsentligt, nära nog med hälften, men valörbeteckningen bibehölls och även valören 1/6 skilling gavs ut; 1832–1833 emitterades en särskild serie kopparmynt i ny teknik med den sålunda sänkta kopparvikten. Från 1835 gavs kopparmynten ut med ytterligare sänkt vikt och med prägelvärdet angivet i skilling banko: 2, 1, 2/3, 1/3 och 1/6 skilling banko, från 1849 också 4 skilling banko. Efter 1855 slogs inte längre några kopparmynt; i stället präglades de minsta mynten av brons, i valörerna 5, 2, 1 och 1/2 öre [riksmünt].

Till ovannämnda ändringar i utmyntningsgrunden kom, såväl i fråga om silvermynten som i fråga om kopparmynten, de ändringar i myntens utseende, som betingades av regentskiftena.

Trots att sålunda en mängd mynt präglades efter nya myntordningar efter hand lämnades ut i allmänna rörelsen drogs inga mynt in, vare sig silvermynt eller kopparmynt. Detta ledde till att den svenska allmänheten omkring 1870 måste dras med en sällsam flora av mynt i den dagliga omsättningen. Denna blandning av mynt i cirkulationen vållade stora olägenheter. Det var inte alltid lätt att exakt fastställa de äldsta myn-

Ett Banko-utskott.

— Kära gubbe, så du ser ut; hvar i all världen har du varit, som kommer hem på ett sådant sätt!

— Jo, ser du, jag hade en hop ski-illings-slantar kvar, och som det ä' si-ista da'n, dom går i allmänna rö-örelsen, så var jag tvungen använda dom på ett förstå-ändigt sätt me-edan tid var. *Söndagsnisse nr 18, 1876*

tens omräkningsvärden, och detta kunde föra med sig kontroverser vid växling. De äldsta av mynten hade för övrigt cirkulerat mycket länge och hade därigenom blivit så slitna, att det ibland kunde vara svårt att se vad det egentligen var för mynt.

Även i Danmark ingick en mängd äldre mynt i cirkulationen. För att bana väg för det beramade gemensamma myntsystemet bestämdes genom 1873 års myntkonvention mellan Sverige och Danmark, § 17, "att de hittills använda silfver-, koppar- och bronsmynt skola hafva upphört att vara lagligt betalningsmedel i vederbörande riken, silfvermynt af 1/5 speciedalers värde eller deröfver före utgången af år 1878 och de öfriga mynten före utgången af 1881".

För Sveriges del föreskrevs genom lag om övergången till det nya myntsystemet den 30 maj 1873, § 6: "De enligt kongl. förordningen den 3 februari 1855 eller äldre författningar präglade silfvermynt skola upphöra att vara lagligt betalningsmedel, de af en riksdaler riksmüntens värde och deröfver från och med

den 31 december 1878 och de af ringare värde från och med samma dag 1881".

De minsta mynten fick sålunda en nådatid av mer än åtta år. Bankoutskottet vid 1875 års riksdag ansåg, att denna nådatid borde förkortas. I sitt betänkande nr 23 den 26 april 1875 uttalade utskottet: "De kopparmynt af pregel äldre än efter 1855 års myntordning, som inom landet ega omlopp, förorsaka nemligen allmänheten i den dagliga omsättningen ett kämbart obehag. De förekomma mängenstädes i stor mängd och af alla möjliga slag, sexskillingar, treskillingar, sexstyfrar, trestyfrar, bankovittnar, rundstycken, riksgäldskontorets polletter m fl, preglade ofta i början af detta eller slutet af förra århundradet, ej sällan mycket nötta och skafda; de vålla förvecklingar och besvär mest genom svårigheten för den yngre generationen att fastställa deras värde i nu gällande mynt, och de bidraga ej litet till kvarhållandet i folkets minne af en penningräkning, hvilken ju förr dess hellre bör lemna rum för den nu gällande".

På förslag av bankoutskottet hemställde riksdagen hos kungl. maj:t, att tjänstemän vid kronouppbörderna samt vid tullens och kommunikationsverkens och andra kronans kassor, som i betalning tog emot kopparmynt, präglade efter myntordningar äldre än 1855 års myntordning, inte skulle få släppa ut dessa mynt i rörelsen igen utan växla dem mot gångbart mynt i riksbanken.

Även överdirektören för mynt- och kontrollverken gjorde en framställning hos kungl. maj:t i ärendet.

Kungl. maj:t gick betydligt längre än vad riksdagen begärde. I kungl. kungörelse angående indragning av det äldre kopparskiljemyntet den 5 november 1875, § 1, föreskrevs: "Kopparmynt, prägladt efter myntordning äldre än 1855 års myntordning, skall med utgången af maj månad 1876 upphöra att vara lagligt betalningsmedel man och man emellan, men skall intill den 1 september 1876 mottagas i kronouppbörderna samt i post-, tull- och telegrafverkens, i statens jernvägstrafiks och i alla öfriga kronans kassor. Mynt af ifrågavarande slag, som till dessa kassor inflyter, får ej åter i rörelsen utsläppas".

Det kunde kanske vara skäl att undersöka, hur gemene man i vårt

land underrättades om att den ursprungligen fastställda långa nådatiden för de minsta mynten nu plötsligt hade krympts till mindre än ett år.

*

Det är med stort intresse som vi konstaterar, att bankoutskottet i sitt här ovan återgivna uttalande begagnade folkliga benämningar på de mynt, som utskottet önskade få bort ur cirkulationen. Förmodligen ansåg utskottet, att det skulle vinna bättre gehör för sitt förslag i riksdagens kamrar, om mynten omtalades under de namn, som riksdagsmännen sannolikt själva begagnade om dem i vardagsspråket.

Gemene man förstod säkert dessa benämningar bättre än uttrycket "kopparmynt, prägladt efter myntordning äldre än 1855 års myntordning". I en notis om indragningen översätter också *Nya Norrtelje-Bladet* den 19 augusti 1876 den kungl. kungörelsens uttryck till mera begripligt språk: "Det skiljemynt, som således från och med den 1 nästa september upphör att vara gällande, är: 6-skillingar, 3-skillingar, 6-, 3- och 2-styfrar, enskillingar, bankovittnar och rundstycken. Intet annat kopparmynt är sedermera gällande än det som på pregeln bär ordet öre".

Det nya myntet.

En kronologi

Tänk, hvilka hvälfningar vi få upplefva, när nya myntet kommer väl i svang! Då skall enhvar ju "kronan" eftersträfvä och kungen inte bli så lite bang; han kan ju tro, det gäller hufvudbonan, och rädd är kunglig majestät om "kronan".

För dem, som vilja pengar blott förvärfva, blir girighet en *kronisk* sjukdom då, och *kronar*vingar alla bli, som ärfva och den, som plägat förr ljuspengar få, ljuskronor får i gratifikation, som dränk's i kronglasmodifikation.

Sk'a sedlarna, som förr, i banken brännas, så blir ju banken kronobränneri. För gamla "krigarne" det hårdt skall kännas, att deras gamla, ärliga logis från något så fatalt man icke skonat, men *finis opera coronat*.

Det gamla för det nya skall försvinna; nu varar icke länge "krischornas" séjour, och snart, när vi en plånbok späckad finna, så se vi idel *kronblad* sticka fram derur. Och om nu tid är pengar, som det heter, så blir det bra att ha en kronometer.

Det blir nog bra, vår *civica corona* (mig rimmet tvang att åter tala lärddt) kanske man får betala med en krona, hvad fordom var ett kungarike värdt; behåll likväl ditt fat i helgd och ära, att ingen tar din krona, den prekära!

Helmer

- Kassa- Dokumentskåp
- Förvaringsskåp
- Säkerhetsskåp
- Värdeskåp
- Branddörrar
- Instrumentpaneler

 **SVENSKA
KASSASKÅPSFABRIKEN AB**

Godsadress Elektravägen 5 Hägersten
Box 420 27 126 12 Stockholm 42
Telefon 08/19 71 00 - 01 - 02

Vi visar här några slitna mynt ur kungl. myntkabinettets duplettförråd. Myntens höga grad av förslitning torde vara representativ för en stor del av de mynt, som cirkulerade i Sverige ännu under förra delen av 1870-talet (jfr bankoutsiktens uttalande den 26 april 1875). Foto: Gunnel Jansson.

OM TRASIGA SEDLAR 1746

Under 1700-talet hördes många klagomål över att sedlarna i allmänna rörelsen i vårt land ofta var smutsiga och söndriga. En av orsakerna till att de var trasiga var, att det dröjde mycket länge innan bruket att förvara sedlar i plånböcker blev allmänt förekommande. Bland folkets så kallade breda lagar var det regel, att man vek sedlarna två gånger, först på tvären och sedan på längden: en på det sättet hopvikt sedel fick sålunda samma storlek som en fjärdedel av sedelns format. Efter hopvikningen stoppade man helt enkelt ner sedlarna direkt i en rockficka eller en byxficka.

Till att börja med torde sedlar knappast i någon nämnvärd myckenhet ha letat sig ner i dessa socialgrupper – därtill var sedelvalörerna alltför höga – men på hösten 1745 började riksbanken ge ut sedlar å små valörer, 12, 9 och 6 daler kopparmynt, som enligt vederbörande förordning skulle kunna begagnas "äfvén af fattigt folck och arbetare". Uppenbarligen har ägarna av dem inte alltid förstått att vara tillräckligt aktsamma om dem. De få småsedlar av första typen, som har bevarats till våra dagar, bär syn för saken: de är nästan alla sönder i vecken (ill. 1-3).

Redan året efter dessa småsedlars införande började skadade sådana lämnas in i banken för inlösen. Vår kunskapskälla är bankokommissariernas protokoll 1746, i riksarkivet, Rb 918. Den 17 februari 1746 presenterades en sedel å 6 daler kopparmynt, "af hvilken sedel nästan hälften med hela then tryckta summan nederst berättades hafva oförvarandes blifvit afrifven"; den avrivna nedre hälften av sedeln hade råkat kastas bort. Sedeln inlöstes dock, eftersom den övre hälften med sedelns nummer, belopp och utställningsdatum var i behåll, "så att ingen af resten sig betiena kan eller therfore påstå någon betalning".

På en sedel å 12 daler kopparmynt, som företeddes den 26 maj, var "hela then nedersta delen bortrifven". Bankokommissarierna beslöt, att banken skulle lösa in den, men ägaren måste avge en skriftlig förbindelse att hålla banken skades-

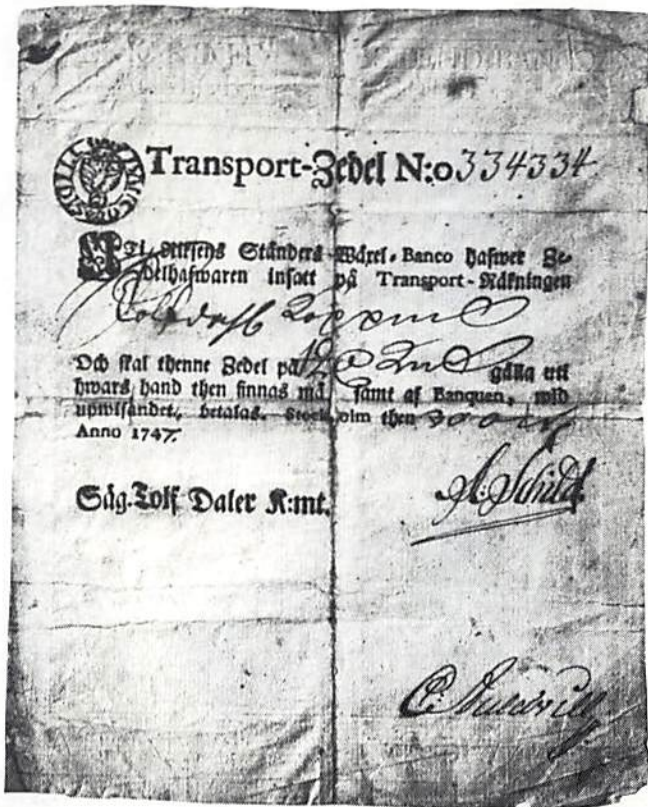
lös, i händelse någon annan kunde lämna in den avrivna delen och pretendera betalning.

En klädkammarförvantsänka lämnade den 2 augusti in en sedel å 9 daler kopparmynt, "hvaraf ej mera var i behåld än den tryckta summan och underskrifterne". I detta fall var sålunda den övre hälften av sedeln borta. Hon berättade, att hennes pigor av ovarsamhet hade bränt upp resten. "Efter suman var så ganska ringa" blev sedeln inlost mot änkans skriftliga förbindelse att hålla banken skadeslös.

deles bortrifven". Den blev inlost med hänsyn till att endast underskrifterna och datum saknades, "hvaraf ingen sig betiena kan".

En person, som den 7 november lämnade in en sedel å 6 daler kopparmynt, "hvaraf felades en fjärdedel med sedelens numer på", måste däremot lämna skriftlig förbindelse att hålla banken skadeslös, innan han fick den inlämnade sedeln inlost.

I flertalet av de fall, då skadade småsedlar lämnades in till banken för inlösen, är det uppenbart, att sedlarna genom den hårda vikningen tvärsöver hade delats i två halfter; i några fall hade genom vikningen på längden en fjärdedel av sedeln fallit bort.

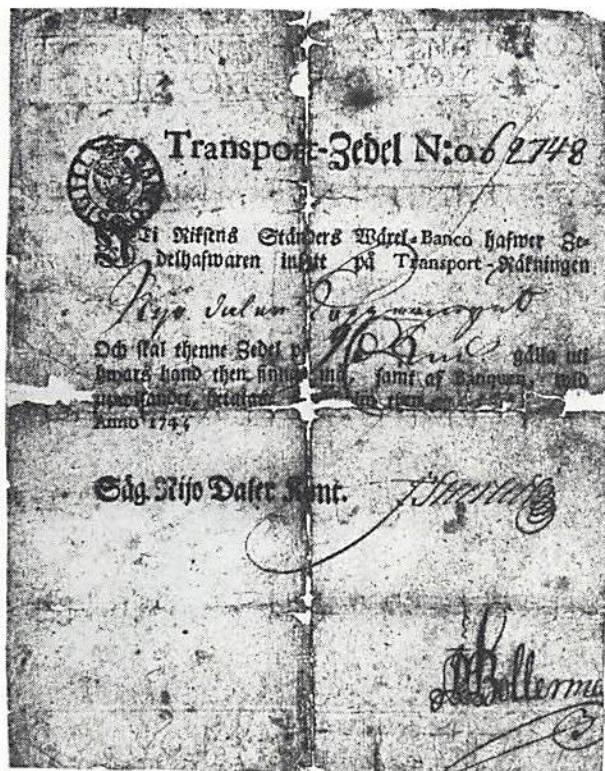

Ill. 1

Vid några andra tillfällen blev inlämnade sedelhalfter inlösta mot inlämnarnas skriftliga förbindelse att eventuellt återbetala ersättningen.

Ibland hade endast en fjärdedel av sedeln gått förlorad. Den 30 juli presenterades sålunda en sedel å 6 daler kopparmynt, "varandes en fjärdedel af den samma nederst med underskrifterna och sedelens datum al-

Timmermanshustrun Helena Millberg visade den 4 september upp en sedel å 9 daler kopparmynt, som hade blivit förstörd på annat sätt. Av sedeln fanns inte mera "i behåll än at den tryckta stämpelen syntes äfvantill med de 3 sidsta zifferorna af transport numern, neml: . . .608, samt den tryckta summan nederst". Hon berättade, att denna se-

III. 2

del i hastigheten hade kommit att lämnas kvar i en väst, som hon hade tvättat åt en herre, och att den "af tvetningen blifvit sådan, som den nu befinnes, hvarföre ägaren af henne fordrar betalning".

Någon del av de handskrivna uppgifterna måste också ha funnits kvar, ty vid granskning av sedeln kunde kanslisten Erik Frondins handstil identifieras. Dels därför, dels med hänsyn till summans ringhet beslöt bankokommissarierna lösa in de företedda sedelresterna med 9 daler kopparmynt. Ett ytterligare argument för inlösningen, som bankokommissarierna anförde, hade principiell räckvidd: de ville inte, att folk skulle "blifva mera missnöjde med desse sedlar och rädda för dem än de nu äro, i synnerhet om man visar svårighet vid at godgöra dem, sedan de blifvit sådana, som denne åfvannämnde, hvilket lätteligen kan hända". Den sista satsen i meningen visar, att bankokommissarierna hyste förståelse för vad vi på modernt språk kallar "den mänskliga faktorn".

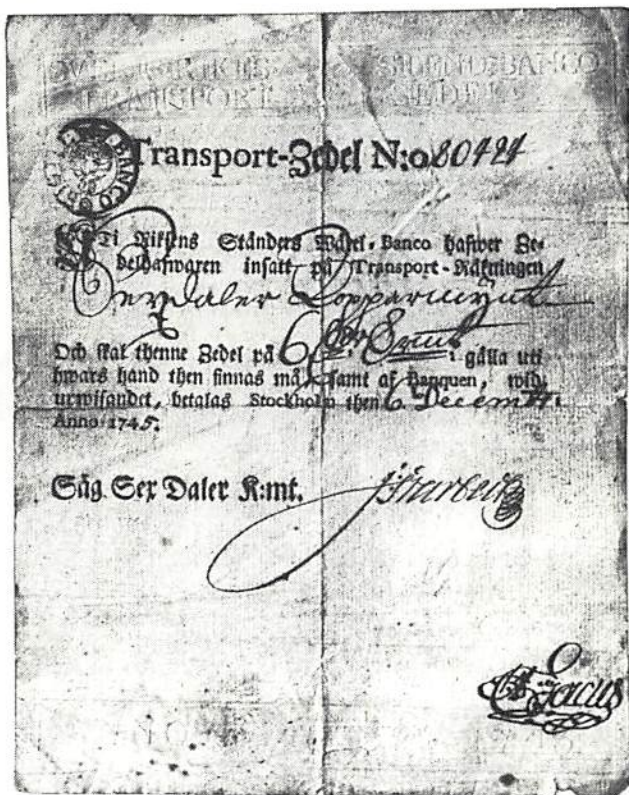
T.L.

Xenia Myntmessa Skövde

Lörd. 15 nov. kl. 12-18
Sönd. 16 nov. kl. 10-16
på Restaurant Xenia.
Västsveriges enda
myntmessa. Nu för
tredje året i rad.

Skaraborgs Numismatiska Förening

III. 3

Ett öre S.M. 1715

Ytterligare ett tillägg.

Av YNGVE ALMER och
INGEMAR CARLSSON

I MYNTKONTAKT nr 3, 1980, har Ernst Nathorst-Böös behandlat detta sällsynta mynt, och i tidningsnummer 4-5 framförde vi ett par kompletterande synpunkter. Under den gångna sommaren har ett vackert exemplar blivit insänt till Ahlströms Mynthandel för utlåning. Även vi har haft tillfälle att se det och funnit det värt ett omnämnande. Det tillhör en samlare i utlandet och såldes på en auktion nr 19, anordnad av Numismatik LANZ, München, den 14 maj 1980, med följande beskrivning:

Nr 1168. 1 öre silvermynt (kupfer) 1715. Avesta Wappen. Rs. Krone über Pfeilkreuz. 26,58 g. Sehr selten. Fleckig. Fast vorzüglich. (Utropspriset var DM 2 500:—)

Plattens form är en oregelbunden oval med den lodräta axeln 38 mm,

den vågräta 37 mm. Vi hänvisar till avbildningen. Den oregelbundna rundningen innebär, att plattan ej är utstansad med hålpipa utan sannolikt huggen med mejsel. En del små linjer tvärs över randen är troligen spår efter detta. Man har efter präglingen hamrat lätt på randen mitt för åtsidans "kl. 9", kanske för att ta bort någon ojämnhet. Randen är slipad efter uthuggningen. Tillverkningen av plattan på ovannämnda sätt har tagit mycket längre tid än utstansning med hålpipa eller stansapparat (se Numismatiska Meddelanden nr IX, plansch 10). Något stansverktyg till mynt av denna

Fig. 1. Ett öre S.M. 1715, Numismatik LANZ auktion 19 nr 1168. Observera den kantiga och oregelbundna formen!

Fig. 2. Frånsida av ett öre S.M. enligt fig. 6. MYNTKONTAKT nr 3 1980, sid 55. Jämför formen på siffror och bokstäver med föregående.

J PEDERSEN MYNTHANDEL

Skolg 24 · 502 31 Borås
Tel 033-11 24 96

Vi har utkommit med vår lagerkatalog för hösten 1980.

Den innehåller svenska mynt, medaljer och polletter, samt utländska mynt och sedlar.

Katalogen erhålles mot tre kronor i frimärken. Gamla kunder erhåller den gratis.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 · Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER · SÄLJER · VÄRDERAR
MYNT · SEDLAR · MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Lagerkatalog nr 11 utkommen

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

storlek har tydligen inte funnits, när objektet tillverkades.

Randen på detta exemplar är slät. I MYNTKONTAKT nr 3 beskrivs 8 exemplar, varav ett har fint rutreflad, fyra grovt rutreflad och tre slät rand. Invalsningen av rutmönstret på myntens rand kallades "lettring", och som nämndes i Nathorst-Böös' artikel, ansåg den kunnige samlaren D. G. Nescher, verksam omkring år 1800, att endast de "lettrade" exemplaren var samtida präglingar. De med slät rand skulle då vara utförda senare under 1700-talet för samlares räkning. ("Stämplarne likväl gömde wid Awesta bruk", skriver Berch.)

Myntets ton är ljus brun, och fältet har en något porig yta. Prägeln är mycket tydlig, och inga spår av dubbelprägling syns. Myntet är helt ocirkulerat. Däremot felar en del små detaljer på framsidan. I valören fattas små stycken av I, Ö, R och S, trots att bokstävernas form är exakt lika samma på övriga mynt av denna typ. Pilstjärtarna, i synnerhet den högra, framträder inte i så skarp relief som de, av bilderna att döma, brukar göra på andra exemplar. Detta objekt har måhända inte varit utsatt för nog starkt tryck vid präglingen, och partierna i fråga kan ha varit något djupare graverade på mynt-

stampen, än övriga delar av myntbilden. Trots detta har alla konturer och smådetaljer en framträdande skärpa, och detta talar för att stamparna har varit nygraverade, men att redskapet för präglingen inte har varit helt lämpligt för mynt av denna storlek.

I MYNTKONTAKT nr 4-5 framförde vi åsikten att exemplaret med felande valör- och årtalssiffror var en försöksprägling innan stamparna graverades färdiga. Det här behandlade objektet förefaller att vara tillverkat innan man hade redskap för tillverkning av myntplattor av erforderlig storlek och innan man hade lämpliga präglingsverktyg för större mynt. Troligen har vi i detta fall en försöksprägling, utförd omedelbart då stamparna var färdiga men innan man fått redskap för stansning, prägling och lettring av randen, lämpade för ordinarie tillverkning i större skala.

D. G. Neschers anteckning "utan lettring i senare tid slagen" gäller tydligen inte detta objekt. Måhända finns i någon samling ytterligare exemplar, som har liknande kännetecken och som alltså kan tillhöra en provprägling. Exemplaret nr 155 i Ahlströms auktionskatalog nr 2 har vissa likheter (oregelbunden platt, ofullständigt S) och kan vara av

samma typ.

Nathorst-Böös omtalar även en uppgift i ett samtida brev, att man skulle ha haft för avsikt att prägla ettören av ett skeppund koppar (136 kg), som skulle motsvara 4 800 exemplar. Wallroth anger i Numismatiska Meddelanden XXII att 150 daler s:m skulle ha präglats, och detta ger efter 32 öre på dalern samma antal. I sin Beskrifning öfwer Swenska Mynt skriver Berch: "Kom aldrig ut ibland Folket." Hans formulering kan tydas som om han hade vetat, att ett större antal hade präglats. I så fall blev säkert så gott som alla ettören nedsmälta och omprägade till "nödmünt" (eller rättare mynttecken), och endast några få exemplar räddades undan, för att med tiden hamna i några av de stora samlingarna. "Derföre mycket rart; och allenast i några Cabinetter", skriver Berch.

Slutligen har Ernst Nathorst-Böös i MYNTKONTAKT nr 6 med några vänliga rader meddelat, att han accepterar våra förut framförda åsikter. Vi noterar med tillfredsställelse, att enighet råder i detta ärende. Men det vore också trevligt med en liten debatt någon gång. Vi får väl hoppas på en sådan i någon kommande fråga.

Skatten från Kaiseraugst

Den kände professorn *Dr Herbert Cahn*, som förutom att han är professor i klassisk arkeologi i Frankfurt också tillsammans med sin bror är ägare till den stora mynthandeln Münzen und Medaillen AG i Basel och ledamot av CIN (Commission Internationale de la Numismatique) gästade Kungl Myntkabinettet under några dagar i oktober. Under besöket höll han en mycket uppskattad föreläsning om den berömda silverskatten från Kaiseraugst, ca 12 km från Basel. Skatten hittades vintern 1961/62, men blev till en början påträffad endast som lösa delar och först efter flera månader kunde föremålen sammanföras till det stora fynd som det nu är.

Fyndet består av sammanlagt 225 föremål varav ca 165 mynt, de flesta i ypperlig kvalitet. De övriga föremålen utgör en servis i silver med

Silvermedaljong, präglad i Trier för Kejsar Constans (337-350 e Kr). Framsidans text lyder TRIVMFATOR GENTIVM BARBARARVM (segrare över de barbariska folken). Från skatten i Kaiseraugst 1961/62.

brickor, skålar och skedar i stort antal samt en stor kandelaber. Flera föremål har dekor i nielloteknik och motiven har hämtats från den klassiska mytologin – speciellt magnifikt är fatet med dekor längs kanten ur berättelserna om Akilles.

För närvarande arbetar man intensivt på att slutpublicera skatten och professor Cahn kommer att publicera mynten och som tydligt framgick av föredraget finns det många intressanta slutsatser att dra.

Harald Nilsson

RECENSIONER

Avestadirektionens assignationer på Stora Kopparbergs Bergslags kassa

I Marek Klibańskis recension i MYNTKONTAKT nr 7/1980 s 149–150 av Torgny Lindgrens uppsats "Avestadirektionens assignationer på Stora Kopparbergs Bergslags kassa" hade tyvärr illustrationerna fallit bort. Med en ursäkt för detta visas här de felande assignationerna.

Frank Olrog

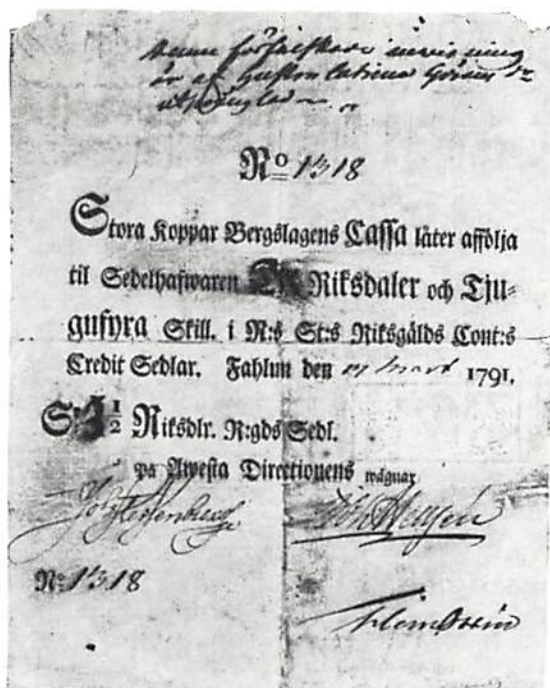
Ändrat öppethållande vid Kungl Myntkabinettet

På grund av den ringa besöksfrekvensen på måndagar kommer Statens historiska museer i Stockholm – dvs Historiska museet, Medelhavsmuseet och Kungl Myntkabinettet – att tills vidare hålla utställningarna stängda på måndagar fr o m 3 november 1980.

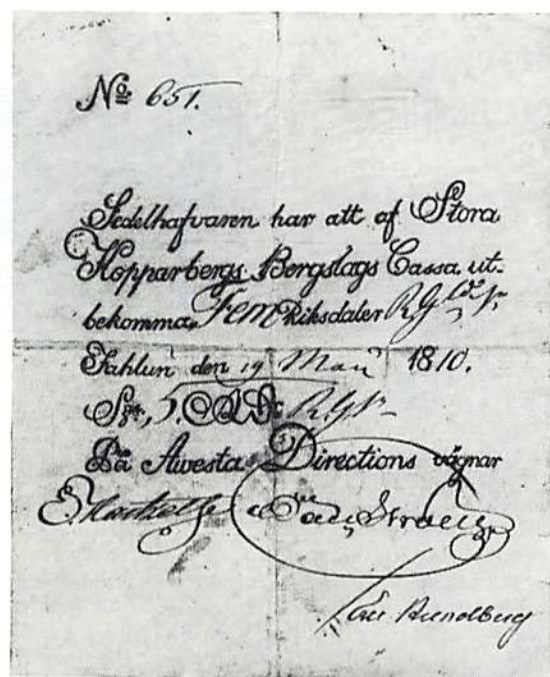
Arkivutställning

Antikvariskt-Topografiska arkivet vid riksantikvarieämbetet – förkortat ATA – firar sitt 100-årsjubileum med en utställning i Historiska museet i Stockholm. Den pågår från början av december 1980 till ca 15 februari 1981. Handlingarna i ATA, som delvis är mycket äldre än 100 år, består dels av ett aktarkiv, dels av ett bildarkiv. Institutionen är ett riksomfattande arkiv för kulturminnesvården i Sverige med anor från Antikvitetskollegiet på 1600-talet och Antikvitetsarkivet på 1700-talet; 1787–1975 var det underställt Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Det är också ämbets- och bildarkiv för statens historiska museer, vari Kungl Myntkabinettet ingår, varför åtskilliga intressant numismatiskt material kommer att visas, t ex katalogen över drottning Lovisa Ulrikas samling.

LLT

Ill. 1. Den unika assignationen där valören 1 1/2 riksdaler förfalskats till 3 1/2 riksdaler. (Första utgivningsperioden 1790–91.)

Ill. 2. Assignation med valören 5 riksdaler riksgälds. (Andra utgivningsperioden 1808–11).

AUKTIONER

November 6-7 Svenska Numismatiska Föreningen på Historiska museerna, Stockholm

November 8 Hirsch Mynthandel på AB Ingenjörshuset, Malmskillnadsgatan 48, Stockholm

November 22-23 B. Ahlström Mynthandel AB på Operakällaren, Stockholm

November 29 SVEA Mynt & Frimärkshandel AB på Hotell Sheraton, Stockholm

November 23-24 Münzhandlung Lanz, Graz, Österrike

FÖRENINGAR

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriens matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 8.30-16.00

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finsspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion 27/11 och 18/12 på Fritidsgården i Hörby kl 19.30. Visning från kl 18.30.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.00 den 10/11 och 8/12. Lokal: Traktören, Köpmangatan. Föreningen håller öppet hus i Schackspelets Hus, Haga Kyrkogata 3, kl 18.30-21.00 den 24/11.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad den 21/11, 12/12.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

Samlarföreningen S:t ERIK, Myntsektionen har möte den 27/11 på Karlbergsvägen 32A, Stockholm kl 19.30.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten i Valbo kommunalhus den 6/11 kl 19.00 och 6/12 kl 13.00. Upplysningar tel 026/13 11 77, 25 26 17.

SAMLARKLUBBEN NUMIS Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar 0910/186 80.

TÄLJE MYNTKLUBB har möte 20/11 och 11/12 i Wendelas rum, biblioteket - LUNA, Södertälje.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING håller sammanträden med auktion den 10/11 och 4/12 kl 19.20 på restaurang Munken, Norrgatan 24, Växjö. Dessutom hålles myntmessa den 23/11 på samma plats kl 13-17.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

LANZ GRAZ

AUKTION XV

den 28 och 29 november
1980 på Hotell Daniel i Graz

**BAROCKMEDALJER
TYSK-ROMERSKA
RIKET
HABSBURGSKA
HUSET-ÖSTERRIKE**

Specialsamling med nära 1 000 barockmedaljer, skådepenningar och kastmynt i silver, brons och tenn från Ferdinand II till Karl VII och ca 500 mynt från Maximilian I till Franz Josef I.

Rikt illustrerad katalog
sv kr 34:-

MÜNZHANDLUNG LANZ
Hauptplatz 14 Postfach 677
A-8011 GRAZ/Österreich
Tel 0316-79 345, 79 346

Mynt till försäljning på våra
kommande auktioner emottages
fortlöpande.
Ring eller skriv till oss.

MYNTVERKET åren 1973-1976

MYNTKONTAKT publicerar här statistikmaterial från Myntverket för åren 1973-1976. Avdelningsdirektör S E Nilsson meddelar i skrivelse 1979-05-21 (Dnr 329), att medaljen "För förtjänster om utrikesförvaltningen" kommer fortsättningsvis att redovisas under Kungl belöningsmedaljer.

Med detta material fyller en lucka från NNUM nr 9/1973, s 259 (medaljstatistik mm 1972) till MYNTKONTAKT nr 3/1978, s 78 (d:o 1977). Tidigare statistik har publicerats i NNUM 1966, s 143-5 (1965), 1/1968, s 6 (1966), 9/1968, s 188-9 (1967), 8/1969, s 245-6 (1968), 8/1970, s 171-2 (1969), 5/1971, s 104-5 (1970) och 9/1972, s 216 (1971) - jfr NNUM nr 3/1973, s 70-6.

L.P-n

Medaljtillverkningen 1973

	Storlek	Guld	Silver	Brons och järn
<i>Kungl belöningsmedaljer</i>				
Illis quorum meruere labores	18	-		
" - "	12	1		
" - "	8	-		
" - "	5	1		
Hans Maj:ts Konungens medalj	8	5		
För medborgerlig förtjänst	18	1		
" - "	12	1		
" - "	8	11		
" - "	5	98		
För långvarig och trogen tjänst	5	-		
För berömliga gärningar	8	-		
" - "	5	-		
För nit och redlighet i rikets tjänst	6	119		
För omsorgsfull renvård	5	-		
		237		
Övriga medaljer		848	13 247	3 063
<i>Summa</i>		1 085	13 247	3 063

Metallåtgång

Guld	24,868 kg
Silver	280,287 kg
Brons och järn	155,280 kg

Försäljningsvärde (inkl medaljtillbehör, försäljningsskatt och mervärdesskatt)
Kronor 848 574:65

Förteckning över nya medaljer som präglats år 1973

Stampbeställare	Prägel	Diameter	Konstnär
Göteborgs Numismatiska förening	GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING 1943-1973	56 mm	G Svensson-Lundkvist
Kungliga Tekniska Högskolan	GUNNAR VALLQVIST DONATOR	60x52 mm	"
Lunds Universitet	GRETA ARWIDSSON	56 mm	"
Svenska Numismatiska föreningen	GUSTAF VI ADOLF SVERIGES KONUNG	60 mm	K Kjellberg-Jakobsson
"	"	50 mm	"
Svenska Akademien	JOHAN HENRIK THOMANDER 1798-1865	45 mm	G Svensson-Lundkvist
Vetenskapsakademien	GUSTAV CASSEL (Socio Meritissimo Regia Academia Scientiarum Suec MCMLXXIII)	45 mm	Léo Holmgren
Myntverket	1873 ÅRS LAG OM RIKETS MYNT	33 mm	"

NUMISMATISKA SEMINARIER

Tre torsdagsseminarier över ämnet *Importen av tyska och engelska mynt till Sverige under vikingatiden* kommer att äga rum den 13, 20 och 27 november kl 14-16 på Numismatiska institutionen, Sandhamnsgatan 52 A, Stockholm.

Presentation, litteraturgenomgång, diskussion.

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

Medalj tillverkningen 1974

	Storlek	Guld	Silver	Brons
<i>Kungliga belöningsmedaljer</i>				
Illis quorum meruere labores	18	—		
— " —	12	—		
— " —	8	3		
— " —	5	2		
Hans Maj:ts Konungens medalj	8	—		
För medborgerlig förtjänst	18	—		
— " —	12	2		
— " —	8	3		
— " —	5	51		
För långvarig trogen tjänst	5	—		
För berömliga gärningar	8	—		
— " —	5	—		
För nit och redlighet i rikets tjänst	6	776		
För omsorgsfull renvård	5	—		
		837		
Övriga medaljer		1 448	10 558	4 511
<i>Summa</i>		2 285	10 558	4 511

Metallåtgång

Guld	40,571 kg
Silver	229,982 kg
Brons och järn	145,028 kg

Försäljningsvärde (inkl medaljtillbehör, och mervärdesskatt).

Kronor 1 660 156:15

Observera

Stockholmsbesökare, som tillhör någon till Svenska Numismatiska Föreningen eller Nordisk Numismatisk Union ansluten förening, är alltid välkommen till Svenska Numismatiska Föreningens möten. Programdetaljer finns inspelade på föreningens automatiska telefonsvarare. (08/67 55 98)

Förteckning över nya medaljer som präglats år 1974

Stampbeställare	Prägel	Diämeter	Konstnär
Myntverket	CAROLUS XVI GUSTAV 56 mm	Léo Holmgren	
"	"	43 mm	"
"	"	31 mm	"
"	"	24 mm	"
"	CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG	56 mm	"
"	"	43 mm	"
"	"	31 mm	"
"	"	27,5 mm	"
"	"	24 mm	"
Svenska Akademien	CARL SNOILSKY	45 mm	G Svensson-Lundkvist
Vetenskapsakademien	BROR HOLMBERG	45 mm	Léo Holmgren
"	PRO MUNDI HABITABILI CAROLUS XVI GUSTAVUS REX SVECIAE PROTECTOR	45 mm	"
Ingenjörsvetenskapsakademien	F A KJELLIN	45 mm	G Svensson-Lundkvist
Hugo Alfvén-stiftelsen	HUGO ALFVEN	36 mm	"
"	"	15 mm	"
Postverket	STOCKHOLMIA -74	54 × 43 mm	Léo Holmgren
"	"	43 × 34 mm	"
"	"	32 × 26 mm	"
Myntverket	Flyttningsmedalj	32 mm	"
Kungl Teatern	OPERANS BALETTELEVSKOLA	50 mm	K Kjellberg-Jacobsson
"	"	30 mm	"
Mazerska Kvartettsällskapet	MAZERSKA KVARTETTSÄLLSKAPETS MEDALJ	15 mm	(miniatyr)
Sveriges Motor federation	CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG	36 × 32 mm	Léo Holmgren
Nordiska Museet	"	38 × 33 mm	"
Patriotiska Sällskapet	FÖR LÅNGVARIG OCH UPPSKATTAD ARBETSINSATS	42 mm	"
"	"	41 mm	"
"	"	35,5 mm	"
"	"	31 mm	"
"	CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG	41 mm	"
"	"	35,5 mm	"
"	"	31 mm	"
"	"	15,5 mm	"
Pro Patria	"	41 mm	"

Pro Patria	CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG	34 mm	Leo Holmgren
Sveriges Hantverks- och Industriorg.	"	39 mm	"
"	"	33 mm	"
"	"	31 mm	"
"	"	15 mm	"
NTF	"	31 mm	"
"	"	15 mm	"
Svenska Blå Stjärnan	"	31 mm	"
Svenska Sparbanks- föreningen	"	31 mm	"
Officerarnas Mål- skjutningsförbund	"	31 mm	"
C F Carlman	"	15 mm	"
Hushållningssäll- skapens förbund	"	53 mm	"
"	"	43 mm	"
"	"	32 mm	"
"	"	31 mm	"
"	"	27 mm	"

Åren 1975–1976 redovisas i nästa nummer av MYNTKONTAKT.

Föredragsserien på Myntkabinettet

Förstekonservatorn vid universitetets myntkabinett i Oslo, dr Kolbjørn Skaare, höll i samband med ett besök i Stockholm nyligen ett föredrag i Myntkabinettets nystartade serie med föredrag på torsdagskvällar med titeln *Mynt i folktro*. Föredraget, som var mycket välbesökt, gav Skaare rika tillfällen att visa både sin lärdom över stora områden och sin förmåga att elegant presentera sina kunskaper.

Bland många intressanta aspekter som Skaare tog upp var frågan om siffermagi på mynt, t ex sjutalets betydelse i mynt som Fredrik VII:s mynt från 1777 m m. Bland publiken fanns även en del folklivsforskare och en livlig diskussion utbröt efter föredraget.

Den 23 oktober talade förste antikvarie Lars O Lagerqvist om *Medaljer som präglats i anslutning till Gustav II Adolfs likfärd*.

Nästa föredrag i serien hålls den 13 november då Fil dr Hans Olof Boström skildrar *det märkliga konstskåpet från Augsburg* som nu finns i Uppsala universitet och den 27 november berättar direktör Sven Gideon vid Tumba bruk om sina er-

farenheter av *sedeltillverkning* – bl a om framställning av säkerhetspapper. Föredragen hålls på Myntkabinettet, ing Storgatan 41. Fri entré.

Ulla Westermark

DEN KONGELIGE MYNT

Ole-Robert Kolberg

Direktör Arne Bakken trakk seg tilbake den 30.6.1980 som leder av Den Kongelige Mynt, som hans efterfølger er utnevnt sivilingeniør Ole-Robert Kolberg.

Som kjent er alle myntutgaver siden 1963 (5-kronen) påført myntdirektørens merke med "B" eller "AB". I annet halvår 1980 vil all mynt som preges i Norge fortsatt bli preget med direktør Arne Bakkens initialer, men med tilføyelse av en liten stjerne etter myntdirektørmerket. Slik merking er i samsvar med tidligere tradisjon ved direktørskifte både i Norge og i andre land.

Den planlagte produksjon for annet halvår 1980 omfatter alle valører untatt 5-kronen og 1-kronen som begge er ferdrigprodusert i første halvår. De øvrige fire valører vil alle foreligge i flere millioner eksemplarer både med og uten stjerne. – Alle myntsett 1980 er montert med mynter fra produksjonen i første halvår, dvs uten stjerne.

Fra kommende årsskifte vil norske mynter bære direktør Kolbergs merke – en "K".

B.S.

ISRAEL: Shekel – ny valuta

Den 30 september begravdes offisielt det svært inflationsurholkede israelske pundet och ersattes av Shekeln, en valuta med bibliskt ursprung.

De israelska bankerna stängdes måndagen den 29 september och öppnades igen först fredagen den 3 oktober för att man skulle hinna programmera om alla datorer.

En shekel blir värd tio gamla israeliska pund eller c:a 70 öre.

FRÅGE-SPALTEN

Guldmynt-kontrollör

I Nya Norrtelje-Bladet för den 19 maj 1877 läses följande notis: "Guldmyntkontrollör. 'Cornelius Knudsens Lomme Guldvægt' kallas en på en gång enkel och sinnrik apparat, som uppfunnits af hr C. Knudsen i Köpenhamn och med hvars tillhjälp man kan förvissa sig om äktheten hos 10- och 20-kronostycken i guld. Då myntet har den i lag stadgade vigten, höjer sig den andra vågen, hvilket deremot ej sker, om myntet saknar 2 proc. guld. De båda viktstälarna äro noga afpassade efter myntens form, och midt i dem äro anbringade två inskrifningar, medelst hvilka man noggrant kan mäta myntens tjocklek. Då guldets specifika vikt är större än dess legeringar, kan ej något falskt guldmynt med riktig vikt och omfång passa i inskrifningen."

Det skulle vara intressant att få veta, om någon av MYNTKON-TAKTS läsare tidigare har hört talas om – eller kanske rent av har sett – apparaten i fråga, Cornelius Knudsens Lomme Guldvægt.

T.L.

Om myntvågar

Torgny Lindgrens notis om den danska myntvågen ger anledning till några ytterligare kommentarer. Den typ av vågar, som han talar om, kan möjligen ha sitt ursprung i en serie som började tillverkas i England under andra delen av 1700-talet och vars tillverkning fortsatte en bra bit in i 1800-talet, då de speciellt blev vanliga i Amerikas Förenta Stater. Det utmärkande är att de i sin slutliga utformning ej begagnar sig av lösa vikter utan att motvikten har utformats så att den svarar mot vikten hos de guldmynt som förutsättes skall vägas. Givetvis gör detta vågens användning snävare, å andra sidan är den konstruerad för fickbruk och följaktligen mycket litet skrymmande. I Amerika började de tillverkas 1853 och den sista som redovisas i litteraturen har ett patent 1944. De engelska vågarna, som allt-

så är de tidigare, är monterade i en ask av trä och ofta så konstruerade, att då man öppnar asken följer vågen med för att intaga sin slutliga position. De amerikanska vågarna saknar i regel fodral men är ofta försedda med en utskärning vari myntet skall trädas för att ge en möjlighet att kontrollera dess storlek.

Det är signifikativt, att de amerikanska vågarna började tillverkas några år efter den stora guldrushen i Kalifornien. Däremot synes Klondyke inte ha framkallat någon ny tillverkningsvåg om uttrycket må tillåtas.

Att jag överhuvudtaget tagit till orda, beror väl inte på det förhållandet att vi från Myntkabinetet kunnat bejaka Torgny Lindgrens förfrågan men däremot för att berätta att en liknande våg även salubjudits i Stockholm på 1800-talets andra hälft. Myntkabinetet har en sådan förvarad i ett etui, med utanskriften guldvåg. På locket finns namnet på den butik där den salubjudits. Med Riksarkivets hjälp har namnet kunnat tolkas till C Schultze. Denne var handelsagent i ca 15 år i Stockholm från 1885. Själva vågen är försedd med påskriften A Schimmel's patent. En förfrågan till Kungl Patent- och Registreringsverket ger vid handen att Schimmel vid motsvarande tid dock ej förekommer vare sig i tyska eller österrikiska patentlistor.

Den i frågan intresserade hänvisas till följande litteratur:

1. *Brauer, E:* Die Konstruktion der Waage nach wissenschaftlichen Grundsätzen und nach Massgabe ihres Spezialzweckes. T. 1-2. (Text + Atlas.) Weimar 1880 (Neuer Schauplatz der Künste und Handwerke Bd 231) med intressant litteraturlösteckning;

2. Artiklar som med början 1920 och under 2 år regelbundet publicerades i den av Spink and Sons utgivna *Numismatic Circular*;

3. *Kisch, Bruno:* Scales and weights, Yale 1965 samt

4. Två artiklar av *A George Mallis* i *The Numismatist* 1974 s 835 ff och 1970 s 1588 ff.

Ernst Nathorst-Böös

NOVEMBERERBJUDANDE

2 kr		
1892	ofl.	150:-
1893		350:-
1910	f.m.m. 1?	300:-
1910	0	1 150:-
1912	1+/01	600:-
1926	01 à 0	500:-
1930	01 à 0	500:-
1931	01 à 0	250:-
1939	01	50:-
1943	01	250:-
1948	01/0	95:-
1949	01/0	95:-

1kr		
1879	1?	150:-
1887	1?	175:-
1918	1?	40:-
1924	01	500:-
1928	01/0	575:-
1929	01/0	275:-
1929	0	350:-
1932	01	100:-
1933	01	150:-
1939	0	45:-
1942	å.u.b.	675:-
1943	0	200:-
1946	01 à 0	75:-
1948	01 à 0	60:-
1949	0	95:-
1954	01	75:-
1956	01	75:-
1957	01	75:-
1958	01	150:-
1960	01 à 0	125:-
1961 U	01	85:-
1963	01/0	80:-
1966	01/0	25:-
1967	0	30:-
1968 S	0/01	25:-

50 öre		
1877	1?	300:-
1927	1+	65:-
1945	01	50:-
1947	01 à 0	125:-
1950	01 à 0	75:-
1952	01 à 0	150:-
1954	0	175:-
1955	1+	60:-
1955	01	120:-
1956	01	40:-
1958	01/0	120:-
1961	01 à 0	95:-
1961	01	45:-

25 öre		
1877	1?	75:-
1930	01	75:-
1933	01	150:-
1937	01	25:-
1938	0	60:-
1940 IV	0	200:-
1943	01 à 0	65:-
1953	0	60:-
1960	0	150:-

PEO Mynt & Frimärken
Drottningg. 29 08/21 12 10
Box 16 245 103 25 Sthlm

MYNTAUKTION 8

29 November 1980; Hotel Sheraton, Stockholm

MYNT, MEDALJER, ORDNAR OCH SEDLAR FRÅN ALLA TIDER OCH LÄNDER

FINLAND
50 PENNIA
1876

AUKTIONSKATALOG ERHÅLLES
MOT INSÄTTANDE AV 25:- PÅ VÅRT POSTGIRO

SVEA

MYNT & FRIMÄRKSHANDEL AB

Stureplan 4. Box 5358, S-102 46 Sweden

OBS! NYTT TELEFONNUMMER

Telefon 08-14 46 40

Bank: Svenska Handelsbanken

Bankgiro 189-3759. Postgiro 85 96 65-2

